

בית המדרש הווירטואלי (V.B.M) ע"ש ישראל קושיצקי שלייד ישיבת הר עציון שיעורים בדרכיה: אישה והלכה

צוות דרכיה, לורי נוביק

- [לחצו כאן](#) כדי לראות גרסה מעודכנת של השיעור עם כלי למידה נוספים באתר דרכיה.
- [הרשמו כאן](#) לניוזלטר כדי לקבל עוד עדכונים ותכנים ממיזם דרכיה.
- נשמח לקבל הערות והארות [כאן](#).

תפילה ח | ברכות קריאת שמע

האם על אישה לברך ברכות קריאת שמע?

הברכות

הברכות שלפני וש אחרי קריאת שמע מרחיבות את הנושאים העיקריים המופיעים בה.

הברכות שלפני [קריאת שמע](#) מבטאות את הבנתנו את ה' ואת בריתו. ברכת יוצר אור, הברכה הראשונה הנאמרת בתפילת שחרית, מכינה אותנו לקבלת עול מלכות שמיים תוך חזרה נוספת על הרעיון המרכזי המופיע בברכות השכמת הבוקר – העולם והבריאה מתחדשים מדי יום בטובו של ה'. הקב"ה ברא את העולם וגם מנהל אותו, על המואר ועל החשך שבו (רעיון שמופיע גם בברכה המקבילה בתפילת ערבית, המעריב ערבים). בברכה זו אנו נותנים שבח לה', המקודש על ידי המלאכים, על היותו מושל בעולם הטבע.¹

הברכה השנייה שלפני קריאת שמע, אהבת עולם או אהבה רבה, משלימה את הראשונה בכך שהיא מדגישה היבט נוסף במלכות ה' – בריתו המיוחדת של הקב"ה עם ישראל. ה' מקיים את בריתו בכך שהוא מעניק לנו באהבה את התורה. אנו מבטאים את אהבתנו בחזרה בקריאת שמע, על ידי קבלת עול מלכות שמיים ועול מצוות.

הברכות שאחרי קריאת שמע, אמת ויציב בשחרית ואמת ואמונה בערבית, ממשיכות לפתח רעיון זה:

ברכות יב ע"א

אמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב: כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו, שנאמר: להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות (תהילים צב, ג).

ברכות אלה, הפותחות במילה 'אמת', מתארות כיצד יציאת מצרים מבטאת את נאמנותו ואת חסדו של ה' כלפינו, וכיצד האהבה והמחויבות לקב"ה, שאותן הזכרנו בקריאת שמע, מגיעות לשיאן בגאולה. ברכת השכיבנו בתפילת ערבית נחשבת כהמשך העיסוק בגאולה.

ברכות המצוות?

פוסקי ההלכה דנים בשאלה אם ברכות קריאת שמע הן ברכות השבח בפני עצמן² או ברכות המצוות

---

¹ קיימת מחלוקת הלכתית האם אדם המתפלל שלא במניין צריך להגיד את הפסוקים "קדוש קדוש קדוש" ו"ברוך שם כבוד מלכותו" בברכה זו, המכונים "קדושת יוצר". הפסק שהתקבל להלכה מתיר זאת. ראו שולחן ערוך או"ח ל"ט, ג'.
² שו"ת הרשב"א חלק א סימן מז

על מצוות קריאת שמע.³

חלון הזמן שבו יש לברך את הברכות מעיד על אופיין.

השולחן ערוך פוסק שרצוי לברך את הברכות במסגרת זמן קריאת שמע.⁴ אם כן, ברכות אלה צריכות להיאמר בסמוך לקריאת שמע. אך בדיעבד הוא מתיר לברך את הברכות מאוחר יותר, עד סוף שעה רביעית בשעות זמניות (זמן תפילה, חלון הזמן שבו יש להתפלל תפילת שחרית).⁵

מדוע זמן זה הוא משמעותי להבנת הברכות? המשנה ברורה מסביר:

משנה ברורה סימן נח, כה

שעה ד' – דברכות אינם שייכים לק"ש, דאע"פ שנתקנו קודם ק"ש מ"מ [מכל מקום] לאו ברכת ק"ש היא, שהרי אינו מברך אקב"ו [אשר קדשנו במצותיו וציוונו] לקרות שמע והרי הם כמו תפילה, ולפיכך דינם כמו תפילת השחר שהוא רק עד שלישי היום:

המשנה ברורה מסווג את ברכות קריאת שמע כברכות שבח עצמאיות "כמו תפילה", ולא כברכות המצוות של קריאת שמע. לפיכך, בבוקר ניתן לברך אותן רק עד סוף זמן תפילת שחרית. בביאור הלכה הוא אף מתיר לברך את ברכות קריאת שמע עד חצות, הזמן המאוחר ביותר לתפילת שחרית.

אף שמבחינה אידיאלית ברכות אלה מהוות מסגרת למצוות קריאת שמע, יש להן גם משמעות בפני עצמן.

פטור

מדוע נשים פטורות מברכות קריאת שמע?

לכאורה, אם ברכות קריאת שמע הן חלק עצמאי של התפילה, אזי נשים צריכות להיות חייבות באמירתן כחלק ממצוות תפילה. בפועל, שיטה זו לא נפסקה להלכה.⁶

במקום זאת, המשנה ברורה מציג שני ביסוסים לכך שנשים פטורות מברכות קריאת שמע:

I. מצוות שהזמן גרמן – מאחר שהזמן האידיאלי לברכות אלה הוא לפני ואחרי קריאת שמע, שהיא [מצווה שהזמן גרמה](#), הרי שגם הן תלויות בזמן, ונשים פטורות מהן.

משנה ברורה ע, ב

ופטורות ג"כ [גם כן] מברכות ק"ש, די ש להם ג"כ [גם כן] זמן קבוע

II. כמו קריאת שמע – אם נלך לפי השיטה שברכות אלה הן ברכות המצוות על קריאת שמע, הרי

דברכות של קרית שמע אינן ברכות של קרית שמע ממש כברכת התורה וכברכת המצות. שאם כן היה לנו לברך לקרוא את שמע כמו שמברכין על קריאת התורה ועל קריאת המגלה. אלא ברכותיהן שנתקנו בפני עצמן. אלא שתקנו לאומרן לפני קרית שמע ולאחריו ...

3 חידושי הרמב"ן ברכות יא ע"ב

ברכת יוצר אור ומעריב ערבים ברכת השבח הן... וברכת אהבת עולם ברכת המצווה לחובת קריאה של שמע [כפי שראינו](#), למצוות קריאת שמע ישנם זמנים מוגדרים מראש. יש לקרוא את קריאת שמע של שחרית לפני סוף שעה שלישית בשעות זמניות (זמן קריאת שמע). עם זאת, הגמרא מתירה לברך את ברכות קריאת שמע גם לאחר שעבר זמן קריאת שמע.

ברכות י ע"ב

הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שהוא קורא בתורה אבל מברך הוא שתיים לפניו ואחת לאחריה.

⁵ שולחן ערוך אורח חיים נח, ו

אף על פי שזמנה נמשך עד סוף השעה הג', אם עברה שעה ג' ולא קראה קורא אותה בברכותיה כל שעה ד' שהוא שלישי היום, ואין לו שכר כקורא בזמנה. ואם עברה שעה ד' ולא קראה, קוראה בלא ברכותיה כל היום.

⁶ הרב דוד אורבך מזכיר אפשרות זו, אך דוחה אותה. (ראה הלכות ביתה, פרק ה', הערת שוליים ח')

שאישה פטורה מהן כפי שאינה חייבת בקריאת שמע עצמה.

ביאור הלכה סימן ע, ב
אינו מסתבר להחמיר יותר בברכות ק"ש מק"ש עצמה
בכל דרך שנסווג את ברכות קריאת שמע, קיים בסיס לפטור נשים מהן.

ברכה מרצון

על אף היותה פטורה, אישה יכולה לברך ברכות קריאת שמע אם היא [מקיימת את המצווה מרצון](#), בדיוק כפי שנשים מברכות ברכות אחרות על מצוות שהן מקיימות מרצון. פוסקים רבים, כולל המשנה ברורה⁷ וערוך השולחן, מתירים זאת:

ערוך השולחן אורח חיים ע, א
וכן פטורות מברכות ק"ש, דהם ג"כ [גם כן] זמן גרמא... ומ"מ [ומכל מקום] אם רוצות יכולות לברך ולקרות ק"ש, כמו סוכה ולולב שפטורות ומברכות עליהן. ונשי דידן [והנשים שלנו] עושות כן ותבא עליהן ברכה.

אפילו מי שפוסק לפי השולחן ערוך ואינו מתיר בדרך כלל לנשים לברך על קיום מצוות מרצון, עשוי להתיר זאת במקרה זה, מאחר שהמילה "וצונו", העלולה להיות בעייתית, אינה מופיעה בברכות אלה.⁸ כף החיים, למשל, מתיר לנשים לברך את ברכות קריאת שמע כרגיל.⁹

כף החיים או"ח חלק א ע, א
נהגות הנשים שיודעות ללמוד להתפלל כל סדר התפלה כמו האנשים אין פחות...

אישה המתפללת את כל סדר התפילה מברכת את כל ברכות קריאת שמע, כמובן.

הרב עובדיה יוסף, לעומת זאת, לא מתיר את אמירתו, משום שלגישתו החשש המרכזי בברכת נשים על מצוות מרצון הוא ברכה לבטלה, והוא עומד בעינו בלי קשר לנוסח הספציפי של הברכה.

שו"ת יביע אומר חלק ב או"ח סימן ו, י
... וחיישין טובא בדין הזכרת ש"ש [שם שמים] לבטלה, הא ודאי שצריך ללמד את הנשים שמברכות בר' ק"ש [ברכות קריאת שמע] שלא יוסיפו לעשות כן. ... ועלינו ללמדן שלא יברכו ברכות ק"ש ולהחזירן לדעת מרן ז"ל [זכרוננו לברכה] שקבלנו הוראותיו. וז"ל [וזזה לשון] הרמב"ם (רפ"ד מה' ק"ש) נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש. ומלמדין את הקטנים לקרותה בעונתה, ומברכין לפניה ולאחריה כדי לחנכן במצות. ע"כ [עד כאן]. ומבואר מזה שאין לנשים לברך ברכות ק"ש. ... ועכ"פ [ועל כל פנים] אם ירצו הנשים לאמרם, יברכו ברכות פסד"ז [פסוקי דזמרה] וברכות ק"ש בלא הזכרת שם שמים.

לפי הרב עובדיה, מכך שהרמב"ם לא מזכיר נשים בהקשר של ברכות קריאת שמע ניתן להסיק שאסור לנשים לקרוא אותן במלואן. אישה הרוצה לברך אותן צריכה לברך ללא שם ה' בשורות הפותחות ב"ברוך אתה..."

זכר יציאת מצרים

מתוך המובא בגמרא על פרשיית "ויאמר", אנו לומדים על היבט נוסף של קריאת שמע – זכירת יציאת

⁷ משנה ברורה ע, ב
פשיטא דיכולות להמשיך חיוב על עצמן ולברך אפילו ברכות ק"ש.

⁸ ראו דיונו [כאן](#).

⁹ ניתן למצוא [כאן](#).

מצרים.

המשנה במסכת ברכות דנה בשאלה האם זכירת יציאת מצרים היא חובה:

משנה מסכת ברכות א, ה
מזכירין יציאת מצרים בלילות. אמר ר' אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי
שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא שנא' (דברים ט"ז, ג) "למען תזכור את יום
צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך". ימי חיך הימים כל ימי חיך הלילות.

הקטע הזה מוכר לנו מההגדה של פסח. אולם משנה זו אינה מופיעה בדיון על ליל הסדר במסכת
פסחים, אלא במסכת ברכות, בחלק המוקדש לקריאת שמע. מתוך הקשר זה מתייחסת המשנה לזכירת
יציאת מצרים בקריאת שמע של ערבית. אף שמבחינה תיאורטית כל קטע הקשור ליציאת מצרים יכול
להתאים למטרה זו,¹⁰ נראה ש"ויאמר" היא הפרשייה הטובה ביותר לקיום זיכרון יציאת מצרים באופן
יומיומי, שכן ישנן מספר סיבות נוספת לכך שהיא מופיעה כחלק מקריאת שמע.

אנו אומרים את פרשיית ויאמר בקריאת שמע של ערבית, למרות שמצוות יציאת לא חלה בלילה, כדי
לוודא שנזכור את יציאת מצרים לא רק בימים אלא "בכל ימי חיינו", בכל הלילות ובכל הימים. הרמב"ם
מרחיב וכותב:

משנה תורה הלכות קריאת שמע א, ג
אע"פ [אף על פי] שאין מצות יציאת נהגת בלילה קוראין אותה בלילה מפני שיש בה זכרון
יציאת מצרים ומצוה להזכיר יציאת מצרים ביום ובלילה שנאמר למען תזכור את יום צאתך
מארץ מצרים כל ימי חיך. וקריאת שלש פרשיות אלו על סדר זה היא הנקראת קריאת שמע.

מעניין שהרמב"ם מזכיר רק כאן במשנה תורה, בהקשר של "ויאמר" וקריאת שמע, את זכירת יציאת
מצרים שיש לקיים בכל יום. הוא גם אינו מונה את זכירת יציאת מצרים בכל יום כמצוות עשה בספר
המצוות. השמטות אלה מעידות על כך שלדעתו הזכירה היומיומית של יציאת מצרים היא חלק ממצוות
קריאת שמע, ולא חיוב נפרד מדאורייתא.

אמת ויציב

שורה בגמרא על ברכת אמת ויציב אחרי קריאת שמע, מוסיפה אפשרות נוספת לקיים חובה זו:

ברכות דף כא ע"א
אמת ויציב דאורייתא

הקביעה כי ברכת אמת ויציב היא מדאורייתא מפתיעה, מאחר שברכות הן לרוב חובה מדרבנן. במקרה
זה, הביטוי "אמת ויציב" בגמרא עשויה להתייחס הן לברכה והן לפרשיית "ויאמר".¹¹

לחילופין, מרגע שחז"ל תיקנו את ברכת אמת ויציב בשחרית ואמת ואמונה בערבית, ייתכן שהם ראו
בברכות אלה את הדרך הטובה ביותר לקיום מצוות זכר יציאת מצרים מדאורייתא,¹² מאחר שהן גם

¹⁰ ברכות יד ע"ב

והא בעי לאדכורי יציאת מצרים! דאמר הכי, מודים אנחנו לך ה' אלקינו שהוצאתנו מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים
ועשית לנו נסים וגבורות על הים ושרנו לך.

¹¹ תוספות מסכת ברכות כא ע"א
וכלה מילתא דיציאת מצרים קרי ליה אמת ויציב לפי דטעם אמת ויציב הוי משום יציאת מצרים והלכך הוי פרשת יציאת
בכלל אמת ויציב.

¹² משנה ברורה סימן סז, ג
הוא חייב עדיין עכ"פ [על כל פנים] בברכת אמת ויציב עד שעה ד' ומכאן והלאה לא תיקנו ע"ז [על זה] ברכה אבל יאמר
מחמת ספק איזה פסוק של יציאת מצרים.

מכינות אותנו לתפילה על הגאולה בשמונה עשרה.

גאולה ותפילה

בתפילת שחרית, מגיעה תפילת שמונה עשרה מיד לאחר ברכת אמת ויציב, המסתיימת במילים "גאל ישראל". הגמרא משבחת את סמיכת ברכת הגאולה לתפילת שמונה עשרה:¹³

ברכות י"ע"ב

מאי "והטוב בעיניך עשיתי" (ישעיהו ל"ח, ג)? אמר רב יהודה אמר רב: שסמך גאולה לתפלה.

מדוע סמיכת גאולה לתפילה – התחלת תפילת שמונה עשרה מיד לאחר המילים "גאל ישראל" – היא כה חשובה? התלמוד הירושלמי מביא משל לכך:

תלמוד ירושלמי ברכות א, א

א"ר [אמר רב] אמי, כל מי שאינו תוכף [סומך] לגאולה תפילה למה הוא דומה? לאוהבו של מלך שבא והרתיק על פתחו של מלך יצא לידע מה הוא מבקש ומצאו שהפליג...

כאשר אנו קוראים את קריאת שמע, אנו מכירים במלכות ה', מקבלים את תורתו ומודים לו על הגאולה. תפילת עמידה, כביטוי לתלותנו בו וכדרך למלא את חובתנו כעובדי ה', היא ההמשך הטבעי למהלך זה.¹⁴ אם לא נמשיך מיד אחרי ביטוי האהבה בקריאת שמע ונפנה לקב"ה בתפילה, אנו למעשה נוטשים את ה' הממתין לנו בפתח הדלת.

חובה?

מכיוון שהדעה הרווחת היא שנשים פטורות מקריאת שמע וברכותיה, יוצא שנשים אינן חייבות בסמיכת גאולה לתפילה, למרות שאישה הקוראת את קריאת שמע וברכותיה אמורה להשתדל לעשות זאת.

האם נשים חייבות בזכירת יציאת מצרים?

התשובה לכך תלויה בשאלה אם זכירת יציאת מצרים בכל יום היא מצווה עצמאית, או חלק ממצוות קריאת שמע.

הבה נציג את האפשרויות:

1. **חלק מקריאת שמע – אם זכר יציאת מצרים היא חלק בלתי נפרד ממצוות קריאת שמע,** אזי נשים צריכות להיות פטורות ממנה כשם שהן פטורות מקריאת שמע. הרב יצחק יהודה שמלקס (גליציה, המאה ה-19)¹⁵ מציג רעיון זה:¹⁶

שו"ת בית יצחק או"ח יב

¹³ בתפילת ערבית הסמיכה היא ארוכה יותר, כאשר הברכות הנוספות נחשבות כפירוט ארוך יותר על הגאולה. ברכות ד"ע"ב

דאמר רבי יוחנן: איזהו בן העולם הבא? זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית. ברכות ט"ע"ב

ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה, כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום.¹⁴ להסברים נוספים ראי תלמדי רבנו יונה, ברכות ב.

¹⁵ ניתן למצוא כאן.

¹⁶ ערוך השולחן מוסיף כי זה נכון במיוחד אם ניקח בחשבון את הפטור של נשים ממצוות יציאת: ערוך השולחן אורח חיים סימן ע

ולא הטילו על נשים חיוב זה דיציאת מצרים נכלל בפרשה יציאת והנשים פטורות מציאת ולכן המשנה והגמרא והפוסקים כשאמרו דנשים פטורות מק"ש [מקריאת שמע] ובק"ש [ובקריאת שמע] נכלל גם יציאת מצרים ואי ס"ד [סלקא דעתך] דבזה חייבות ה"ל [הוא ליה] לפרש ומדסתמו דבריהם ש"מ [שמע מינה] דפטורות:

הרמב"ם כללה במצות ק"ש. ומעתה שנשים פטורות מק"ש פטורות נמי [גם] ממצוה זאת, דל"ה [דלא הויא] מצוה אחרת, רק נכללה בק"ש

II. מצווה עצמאית שהזמן גרמה – לחילופין, אם נראה את זכירת יצירת מצרים כמצווה נפרדת שפשוט נוח לקיים בקריאת שמע, הרי שחובתן של נשים בה תלויה בשאלה אם אנו מגדירים את המצווה כמצווה שהזמן גרמה.

השאגת אריה סובר כי זכירת יציאת מצרים היא מצווה עצמאית שהזמן גרמה:

שו"ת שאגת אריה יב
ש"מ [שמע מינה, למד מכאן] דאין נשים חייבות בהזכרה זו, וטעמא דמילתא [וטעם הדבר] משום דה"ל [דהווה ליה] מ"ע שהז"ג [מצוות עשה שהזמן גרמה] שנשים פטורות.... שהרי הזכרה דיום ולילה תרתי [שתין] מצות ותרתי [ושתי] אזכרות נינהו [הן], וכיון דשל יום ליתא [אינה] בלילה ושל לילה ליתא [אינה] ביום כל חדא וחדא [אחת ואחת] הזכרה מהן ה"ל מ"ע שהז"ג [הווה ליה מצוות עשה שהזמן גרמה]

במצוות זכירת יציאת מצרים היום והלילה הם כמו יום ולילה בעבור קריאת שמע – שני זמנים קבועים ונפרדים זה מזה, ולא חיוב אחד מתמשך, ולכן זוהי מצווה שהזמן גרמה ונשים פטורות ממנה.

III. מצווה עצמאית שלא הזמן גרמה – המגן אברהם כותב שנשים חייבות באמירת אמת ויציב:

מגן אברהם סימן ע, א
נ"ל [נראה לי] דמ"מ [דמכל מקום] מחוייבים לומר אמת ויציב, דזכירות י"מ [יציאת מצרים] הוא דאורייתא ... וא"כ [ואם כן] צריכי' לסמוך גאולה לתפלה

שימו לב לנקודה נוספת המוזכרת כאן – כאשר אישה אומרת אמת ויציב, מתאפשר לה גם לסמוך גאולה לתפלה.¹⁷

בעל התניא מסביר מדוע יש לחייב נשים: כאשר אנו אומרים שזכירת יציאת מצרים היא חובה ביום ובלילה, הכוונה היא שניתן לקיים את המצווה בכל עת והיא אינה מוגבלת בזמן.

שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן ע, א
ומכל מקום חייבין בזכירת יציאת מצרים שהוא מצות עשה שלא הזמן גרמא שמצותה ביום ובלילה לפיכך יש להם לברך הברכה שנתקנה על יציאת מצרים שהוא אמת ויציב

המשנה ברורה פוסק גם הוא כמו המגן אברהם, ומוסיף שאישה המתפללת ערבית צריכה להגיד אמת ואמונה גם בלילה.¹⁸

מתוך חשש לגישתו של המגן אברהם, רצוי שאישה תקיים את זכר יציאת מצרים וסמיכת גאולה לתפילה על ידי אמירת אמת ויציב (ואמת ואמונה). אך אישה שאינה אומרת אמת ויציב ובכל זאת מעוניינת לזכור את יציאת מצרים יכולה לסמוך על אמירת "ויאמר" בלבד.

סיכום

¹⁷ גם בעל התניא מציין זאת:

שולחן ערוך הרב ע

וכיון שהם חייבים בתפלת י"ח (שמונה עשרה) ... יש להם ג"כ [גם כן] לסמוך גאולה לתפלה (ואם רצו לברך גם שאר ברכות של קריאת שמע וגם פסוקי דזמרה וברכותיה הרשות בידם.)

¹⁸משנה ברורה סימן ע, ב

ברכת אמת ויציב דניתקן על ענין זכירת יציאת מצרים וכן הברכות שלאחריה דערבית מחוייבות לאמרם דמצות זכירת יציאת מצרים נוהגת ביום ובלילה וא"כ [ואם כן] ממילא צריכים לסמוך גאולה לתפלה דבתפלה חייבות ...

אם אישה מעוניינת לקיים את מצוות קריאת שמע, רצוי שתקיים אותה במלוא תפארתה, כולל הברכות שתיקנו חז"ל. הן גם מאפשרות לה לזכור את יציאת מצרים ולסמוך גאולה לתפילה. זאת ועוד, כל ברכה מעמיקה ביסודות הליבה של האמונה היהודית מתוך עין צופיה אל עבר הגאולה.

מדוע שאישה תשקיע זמן ומאמץ בברכות קריאת שמע?

הבה נניח לנוסח הברכות לדבר בעד עצמן. הנה קטעים מתוך ברכות קריאת שמע:

- וּבְטוּבוֹ מְחַדָּשׁ בְּכָל יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית... אור חדש על ציון תאיר וּנְזָכָה כָּלֵנוּ בְּמַהֲרָה לְאוּרוֹ
- אֶהְבֵּת עוֹלָם בֵּית יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ אֶהְבֵּת, תּוֹרָה וּמִצְוֹת חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים אוֹתָנוּ לְמַדָּת
- עַל כֵּן ה' אֱלֹהֵינוּ, בְּשִׂכְבְּנוּ וּבְקוּמָנוּ נְשִׁיחַ בְּחֻקֶיךָ, וְנִשְׂמַח בְּדַבְרֵי תְלִמּוּד תּוֹרָתְךָ, וּמִצְוֹתֶיךָ וְחֻקּוֹתֶיךָ לְעוֹלָם וָעֶד, כִּי הֵם חַיֵּינוּ וְאַרְךָ יָמֵינוּ וְבָהֶם נִהְגֶּה יוֹמָם וְלַיְלָה.
- אַתָּה הוּא רִאשׁוֹן וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן. וּמִבְלַעֲדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ. אָמֵן, מִמְצָרִים גְּאֻלְתָּנוּ...
- צוּר יִשְׂרָאֵל, קוֹמָה בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל, וּפְדָה כְּנַאמְךָ יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל.

הברכות, יחד עם קריאת שמע, יכולות להוביל אותנו להבנת הקשר שלנו עם ה' וכיצד קשר זה מקרב אותנו אל הגאולה.

כפי שכותבת ד"ר יעל לוין, מקורות אלה במסורתנו מעידים על הקשר שבין גאולת העבר לגאולה עתידית, אשר אנו מתפללים שתעמוד לזכותנו, אחרית כראשית.¹⁹

ד"ר יעל לוין, "ראייה של לעתיד לבוא"
...בדבר ראיית השפחה את גילוי השכינה בקריעת ים סוף. כך אפשר לעמוד על מגמה ברורה שלפיה ראיית השכינה על ידי השפחה ועל ידי ישראל נחשבת מעין דוגמה של ההוויה העתידית. במציאות זו תשרה השכינה על כל ישראל, לרבות על הבנים והבנות, על העבדים והשפחות, ויראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר.....

העמקה נוספת

- הרב עזרא ביק, "[ברכות קריאת שמע](#)". מבנה התפילה. (סדרת שיעורים בבית המדרש הוירטואלי.)
- הרב אביעד ברטוב "[ברכות קריאת שמע](#)" (שיעור בבית המדרש הוירטואלי).

---

¹⁹ ד"ר יעל לוין, "ראייה של לעתיד לבוא", מקור ראשון, 29.3.18. ניתן למצוא [כאן](#).